

אוניברסיטת בר-אילן, הפקולטה למשפטים

קורס: 99-546-01, דיני קניין במשפט העברי

המרצה: עמיחי רדזינר

מועד א

הוראות:

1. הבחינה – ללא חומר זור.
2. יש לענות על השאלות עפ"י מכסת העמודים שנקבעה להן (זוהי מכסה מקסימאלית ולא המלצה על גודל התשובה). חריגות - לא ייבדקו. כתבו בקצרה ולעניין. הקפידו על בניית תשובה מסודרת. תוספות מיותרות ייגרעו.
3. משך הבחינה - שעתיים.

בהצלחה!

חלק א (70 נקודות, 10 נקודות לכל סעיף, עד שלושה עמודים וחצי לכל הסעיפים יחדיו)
לפניכם מספר קטעים, לא כולם רציפים, ממאמר בשם "אמצעי תשלום לארבעת המינים" שפורסם השנה באתר: <http://www.din.org.il/>. המאמר עוסק בשאלה מהן הדרכים ההלכתיות הראויות לצורך קניין ארבעת המינים שנטילתם מהווה מצווה מן התורה בחג הסוכות.
הקטעים מובאים בעריכה קלה לצורך הבהרה. קראו את הקטעים והשאלות בעיון ורק אז התחילו לענות.

א. דוגמאות שכיחות של 'מקח' [=עסקה קניינית] בו יש חשיבות מיוחדת למעשה הקניין, הן אלה שצריכים אנו לצורך קיום מצוות. למשל, חתן הקונה טבעת בשביל לקדש בה את אשתו, חייב לוודא שהטבעת אכן עברה לרשותו – שהרי אם לא, הטבעת אינה כשרה לקדש בה את האשה. כמובן, הדבר שמעניין אותנו כעת הוא שאלת ארבעת המינים, בהם אמרה התורה "ולקחתם לכם", והדבר מחייב בעלות גמורה ביום הראשון של סוכות [=כדי לצאת ידי קיום המצווה יש דרישה מן התורה לבעלות מלאה בהם].

ב. על כן, 'המשנה ברורה' (חיבור הלכתי חשוב של הרב ישראל מאיר הכהן, 'החפץ חיים') קובע כי יש צורך בקניין שמועיל מן התורה. הוא ממליץ שלא לסמוך על קניין משיכה, שהוא הקניין הנעשה בדרך כלל במכר של מיטלטלין, משום שאינו אלא קניין דרבנן. ולמרות שלדעת רבים מן הפוסקים "קניין דרבנן מהני לדאורייתא" [=קניין דרבנן מועיל גם בנוגע לדיני תורה], הרי ש'המשנה ברורה' ממליץ שלא לסמוך על כך, אלא לעשות "קניין דאורייתא" על המינים.

ג. 'המשנה ברורה' אמנם מזכיר שאפשר לעשות קניין דאורייתא על-ידי הכנסת ארבעת המינים לתוך חצרו (או ביתו) של הקונה, אבל גם בזה לא נחה דעתו לגמרי, אולי משום שלא כל אדם מכניס את הלולב לתוך חצרו (למשל שמתארח אצל אחרים וכדומה), ואולי

משום שבאופן כזה יש חיסרון ב'דעת המקנה', שכן המוכר אינו מתכוון להקנות לקונה על-ידי חצרו.

ד. כך או כך, המלצת 'המשנה ברורה' היא לקנות את ארבעת המינים ב"קניין כסף", שהוא קניין דאורייתא שנעשה על-ידי מסירת התשלום מהקונה למוכר. ואם כי חז"ל ביטלו קניין כסף והצריכו קניין משיכה, הרי שלעולם קונה קניין כסף בקניין דאורייתא, ולעניין מצוות של תורה יש להקפיד עליו.

ה. כרטיסי אשראי מביאים אותנו לתחום חדש. האם יש בזה משום קניין כסף הלכתי? אם נדון את הקניה בכרטיס האשראי כקניין סיטומתא, וכפי שנראה שהמנהג הנפוץ הוא לשלם תשלומים על-ידי העברת כרטיס, עדיין לא תקבל העברת הכרטיס כוח של קניין דאורייתא, ולא תהיה אלא קניין דרבנן. כפי שהקדמנו, לצורך קניין ד' מינים ושאר מצוות הדורשות בעלות גמורה, יש להשתדל לקנות את החפץ של מצווה בקניין של תורה, כך שקניין מדין סיטומתא אינו מספיק.

השאלות

1. ראינו מקרה נוסף בו נדרש קניין לצורך קיום ציווי של התורה הנוגע לאתר מן התגים. מה השוני העקרוני בין דרך הקניין המומלצת כאן ובין זו שראינו שם ומדוע הוא נוצר?
2. פסקה ב': האם הבעיה המתוארת שם לגבי קניין המשיכה היא הבעיה היחידה שניתן לחשוב עליה בהקשר הנידון? נמקו.
3. מהו הקניין המתואר בפסקה ג'? הסבירו את דרך פעולתו ואת הפגמים שמחבר הקטע מוצא בו בהקשר דנן.
4. פסקה ד': מדוע "חז"ל ביטלו [את] קניין כסף"? האם מדויקת הקביעה כי במקומו נדרש דווקא 'קניין משיכה' פרטו.
5. לאור האמור כאן והחומר הנלמד, האם קניין הסודר יכול להועיל לקניית ארבעת המינים? נמקו.
6. פסקה ה': מדוע קניין בכרטיס אשראי אינו מועיל לדעת המחבר? האם אתם מכירים דעה שלא תקבל את נימוקו זה במקרה דנן? פרטו.
7. בהתבסס על החומר הנלמד, הציגו בעיה נוספת היכולה להקשות על האפשרות ההלכתית לקנות את ארבעת המינים בכרטיס אשראי.

חלק ב (30 נקודות, 10 נקודות לכל סעיף. עד שני עמודים)

חוו דעתכם המנומקת לגבי הקביעות הבאות, על סמך המקורות הנלמדים:

1. לדעתו של משה זילברג דיני הממונות של המשפט העברי מייצגים חשיבה נטורליסטיית.
2. מקורו של הקניין בשטר הוא במקרא.
3. בשטר קניין מספיק לכתוב 'שדי מכורה לך'.

